

KORYTARZE EKOLOGICZNE W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM

Abstrakt. Dla umożliwienia migracji roślin i zwierząt pomiędzy różnymi oddalonymi od siebie obszarami przyrodniczymi konieczne jest zachowanie pomiędzy nimi korytarzy ekologicznych. Ważną rolę w tym zakresie ma do spełnienia planowanie przestrzenne, szczególnie na szczeblu lokalnym, na którym reguluje się bezpośrednio sposób kształtowania przestrzeni.

Słowa kluczowe: korytarz ekologiczny, planowanie przestrzenne

1. Wprowadzenie

Oficjalna definicja korytarza ekologicznego zawarta jest w art. 5 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody (Ustawa... 2004), która korytarz ekologiczny określa jako *obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów*. Inne formalne zapisy zawarte są między innymi w:

- art. 23.1. ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym *funkcje korytarza ekologicznego może też pełnić obszar chronionego krajobrazu*,
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. (Rozporządzenie... 2004), w którym podane są sposoby ochrony gatunków dziko występujących zwierząt, które polegają na:
 1. *tworzeniu i utrzymaniu korytarzy umożliwiających migrację*,
 2. *zapewnieniu drożności cieków będących szlakami migracji, w tym budowie przepławek i kanałów*,
 3. *rozbiórce przeszkód oraz stałej konserwacji przepławek*,
 4. *instalowaniu przejść dla zwierząt pod i nad drogami publicznymi oraz liniami kolejowymi*.

Lapidarność definicji i przytoczonych zapisów wymaga szerszego omówienia. Według R. Olaczka (Plan... 1999), *Głównymi powiązaniem ekologicznymi są korytarze ekologiczne w postaci pasa terenu, po jakim przemieszczają się organizmy na daleki dystans, w którym panuje dla nich odpowiednie środowisko i warunki bezpieczeństwa. Naturalnymi korytarzami ekologicznymi są rzeki i doliny rzek, pas wybrzeża morskiego, przełęcz górskie. Korytarze mogą mieć zasięg krajowy lub międzynarodowy; tymi ostatnimi są np. trasy wędrówek ptaków. Korytarz nie zawsze jest strukturą liniową, jak np. rzeka, występują też korytarze, które*

nie mają ciągłości strukturalnej, ale zachowują ciągłość funkcjonalną, np. wyspy leśne stanowiące ostoje ptaków wędrownych.

Miejsca krzyżowania się korytarzy ekologicznych lub – częściej – obszary o dużym stopniu naturalności i nagromadzenia się organizmów, skąd podejmują one ekspansje na zewnątrz, nazywamy **węzłami ekologicznymi**, lub jeżeli obejmują duży obszar ekologicznie zróżnicowany – **obszarami węzłowymi**.

Według definicji w prawodawstwie USA (Korytarze... 2005) korytarze zostały określone jako: ...drogi, wzdłuż których mogą się poruszać zwierzęta o dużych wymaganiach przestrzennych i mogą się przenosić rośliny, poprzez które może zachodzić wymiana genetyczna, którymi mogą się przemieszczać populacje w odpowiedzi na

zmiany środowiska i katastrofy naturalne, i poprzez które populacje zagrożonych gatunków mogą być zasilane osobnikami z innych obszarów.

Według autorów pracy „Korytarze ekologiczne w Małopolsce” (Korytarze... 2005) wyróżnia się pięć typów korytarzy w krajobrazie:

1. *główne systemy rzeczne oraz szerokie połączenia naturalnych siedlisk między obszarami chronionymi (które stanowią węzły lub obszary węzłowe),*
2. *roślinność nadrzeczna,*
3. *żywoploty, miedze i inne liniowe struktury w krajobrazie rolniczym,*
4. *roślinność przydrożna,*
5. *połączenia leśne.*

Utrzymanie powiązań ekologicznych pomiędzy ekosystemami, czyli korytarzy ekologicznych, jest istotne, bowiem jest jednym z warunków zachowania równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, jednego z aspektów realizacji zrównoważonego rozwoju. Utrzymanie tych powiązań jest jednak w wielu przypadkach zagrożone przez różnego rodzaju przeszkody – bariery ekologiczne, przegradzające korytarze ekologiczne i utrudniające przemieszczanie się organizmów. Bariery ekologiczne są drogi o dużym natężeniu ruchu, linie kolejowe, linie energetyczne, zapory na rzekach, odcinki rzek o silnie zanieczyszczonych wodach, zwarta zabudowa, długie ogrodzenia, rozległe tereny pól uprawnych pozbawione zadrzewień i zakrzewień śródpolnych.

Na tym tle podstawowym zadaniem planowania przestrzennego jest więc wyznaczenie i ochrona korytarzy ekologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego poprzez określanie ograniczeń w ich zagospodarowaniu i użytkowaniu, wskazywaniu miejsc i sposobów przejść przez istniejące bariery ekologiczne, unikanie tworzenia nowych barier. Zgodnie bowiem z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Ustawa... 2003), w planach określa się *zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele i ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy – przyjmując ład przestrzenny i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań.*

2. Korytarze ekologiczne w regulacjach prawnych dotyczących planowania przestrzennego

Ochrona korytarzy ekologicznych wiąże się z wprowadzaniem w opracowaniach planistycznych ograniczeń w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu. Jeśli wprowadzanie takich ograniczeń ma być skuteczne, musi się opierać na mocnych podstawach prawnych.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym jest *ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Ustawa... 2003). W ustawie tej brak jest jednak bezpośrednich odniesień do sposobu uwzględniania korytarzy ekologicznych. Istniejące zapisy można jedynie pośrednio interpretować pod ich kątem.

Art. 1. 2. *W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza: (...)* 3) *Wymagania ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych.*

Art. 10. 1. *W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z: (...)*

3) *stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, (...)*

9) *występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.*

2. *W studium określa się w szczególności:*

– *obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk.*

Odniesienia pośrednie znajdują się również w dwóch rozporządzeniach wykonawczych ustawy *Prawo ochrony środowiska* (Ustawa... 2001) dotyczących opracowań wykonywanych obligatoryjnie dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Pierwsze z nich to Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie *opracowań ekofizjograficznych* (Rozporządzenie... 2002). Rozporządzenie to określa m.in. zawartość opracowania ekofizjograficznego, które w części kartograficznej i opisowej obejmować ma:

1) *rozpoznanie i charakterystykę stanu oraz funkcjonowania środowiska, udokumentowane i zinterpretowane przestrzennie w zakresie:*

a) *poszczególnych elementów przyrodniczych i ich wzajemnych powiązań oraz procesów zachodzących w środowisku, (...), a także*

d) *powiązań przyrodniczych obszaru z jego szerszym otoczeniem.*

Drugie to Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie *szczegółowych warunków, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego* (Rozporządzenie... 2002). Generalnie celem prognozy jest ocena skutków dla środowiska, w tym dla zwierząt i roślin we wzajemnym ich powiązaniu, które mogą wynikać z realizacji ustaleń planu, oraz ocena zgodności projektowanego użytkowania i zagospodarowania terenów z uwarunkowaniami określonymi w opracowaniu ekofizjograficznym.

3. Ustalenia dotyczące korytarzy ekologicznych w opracowaniach planistycznych

Pomimo braku na dziś bezpośrednich odniesień do korytarzy ekologicznych w regulacjach prawnych związanych z planowaniem przestrzennym, zagadnienie to jest ujmowane na wszystkich szczeblach planowania, jakkolwiek w różnym zakresie.

Na poziomie krajowym. Zaktualizowana koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (październik 2005), zawiera między innymi następujące zapisy bezpośrednio dotyczące korytarzy ekologicznych:

„W celu zachowania pełnego bogactwa różnorodności biologicznej polskiej przyrody oraz trwałości i równowagi procesów przyrodniczych tereny o najwyższych walorach przy-

rodniczych objęte będą ochroną prawną (w tym europejską siecią NATURA 2000) i połączone systemem funkcjonujących **korytarzy ekologicznych.**” (...)

„Korytarze ekologiczne Wisły, Bugu i Odry. Utrzymanie funkcji europejskich korytarzy ekologicznych dla tych trzech dolin rzek oznacza potrzebę wypracowania wytycznych gospodarowania środowiskiem przyrodniczym na tych terenach ze szczególnym nawiązaniem do ochrony różnorodności biologicznej jako punktu odniesienia do wszystkich opracowań planistycznych i zamierzeń inwestycyjnych dotyczących tych korytarzy.”

Wyżej przytoczony zapis w dokumencie opracowanym na szczeblu krajowym ma siłą rzeczy charakter ogólny, wynikający ze skali opracowania, stanowi jednak wytyczną do wprowadzania tych zagadnień do dokumentów na poziomie regionalnym.

Na poziomie regionalnym, w planach zagospodarowania przestrzennego województw problematyka korytarzy ekologicznych jest uwzględniana, choć w różnym ujęciu. Przykładowo plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego jest dokumentem, w którym znajdują odzwierciedlenie założenia strategii wdrażania krajowej sieci ekologicznej ECONET-Polska. W planie tym wprowadzone zostały elementy sieci ekologicznej ECONET: **obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym i krajowym oraz korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym i krajowym.**

W kierunkach działań dotyczących sfery ekologicznej, w tym ochrony przyrody i krajobrazu, plan województwa małopolskiego zakłada: *„Kształtowanie spójnej przestrzennie małopolskiej sieci powiązań przyrodniczych uwzględniającej istniejące i projektowane obszary chronione, włączone w sieć krajową, opartej o założenia i koncepcję europejskich sieci ekologicznych będzie realizowane poprzez poniższe działania prowadzone z uwzględnieniem opinii społeczności lokalnej: (...) – obejmowanie ochroną obszarów, na których występują chronione siedliska przyrodnicze, stanowiska roślin, grzybów, zwierząt: zagrożonych, rzadkich, chronionych, endemicznych, reliktowych występujących na granicy zasięgu i **korytarzy ekologicznych** łączących obszary podlegające ochronie, ostoje (biocentra) przyrodnicze o znaczeniu międzynarodowym i krajowym. (...) Tworzenie warunków przestrzennych dla zapewnienia ochrony prawnej unikatowych i wybitnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz innych ciągów obszarowych mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.*

Plan ten formułuje też działania w *ciągach korytarzy ekologicznych* mające na celu ich ochronę, przy czym zwrócić należy uwagę na fakt, że przyjęcie systemu korytarzy ekologicznych wprost za krajową siecią ekologiczną ECONET, opracowaną w skali ogólnej, powoduje objęcie ich zasięgiem również obszarów o różnym stopniu zurbanizowania. Ich przebieg i zasięg może i powinien być uściślony w skali planowania lokalnego.

Poza podstawowym dokumentem, jakim jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa, na poziomie regionalnym powstają też programy sektorowe. Przykładem – również z województwa małopolskiego – jest wojewódzki program opieki nad zabytkami pn. *Wojewódzki program ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski* przyjęty uchwałą w 2005 r. (Wojewódzki... 2005). W dokumencie tym w ramach *Kształtowania struktur przestrzennych*, zakłada się kierunek działań: *Kształtowanie spójnej przestrzeni małopolskiej sieci powiązań przyrodniczych*. Kierunek ten ma być realizowany poprzez m.in.:

Zachowanie i uczytelnienie istniejących wartości estetyczno-widokowych, rozwijanie wzorów zabudowy w nawiązaniu do cech regionalnych, przywracanie równowagi przyrodniczej, zwiększenie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie walorów kulturowych oraz odtwarzanie korytarzy ekologicznych.

Na szczeblu lokalnym planowanie przestrzenne jest planowaniem realizacyjnym, regulującym bezpośrednio sposób kształtowania przestrzeni. Powstają na tym poziomie **3 rodzaje dokumentów planistycznych** o zróżnicowanych właściwościach.

- **Studium** uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, które jest dokumentem zawierającym koncepcję i politykę kształtowania przestrzeni całej gminy, nie jest jednak podstawą do wydawania decyzji lokalizacyjnych. Z ustaleniami studium muszą być zgodne ustalenia planów miejscowych. Zgodność ta sprawdzana jest przede wszystkim w zakresie przeznaczenia terenu pod różne funkcje i sposoby zagospodarowania, a więc zasięg korytarzy ekologicznych niekoniecznie musi być w tych dokumentach tożsamy. Ze względu na brak obligatoryjnych szczegółowych wytycznych, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin są bardzo zróżnicowane w sposobie formułowania zapisów oraz rysunków, w tym zapisów dotyczących korytarzy czy też ciągów ekologicznych.

W jednym wziętym jako przykład studium gminy znajduje się zapis dotyczący korytarzy ekologicznych związanych z dolinami rzecznyymi. Zapis ten wskazuje na potrzebę wprowadzenia

na tym terenie działań polegających na utrzymaniu ciągłości przestrzennej ekosystemu dolinnego, ochronie starorzeczy, lasów łągowych i zarośli wiklinowych, ekosystemów łąkowych, rekultywacji i zagospodarowaniu przyrodniczym zdegradowanych fragmentów doliny w celu zabezpieczenia bioróżnorodności i zachowania korytarza dla migracji cennych gatunków roślin i zwierząt.

- **Plany miejscowe**, stanowiące podstawę do wydawania decyzji lokalizacyjnych, sporządzane są dla całych gmin, poszczególnych sołectw lub niewielkich fragmentów terenu. Zapisy w nich zawarte przekładają się wprost na możliwości lub ograniczenia dotyczące inwestycji. Problem korytarzy ekologicznych znajduje odzwierciedlenie w zapisach tekstu oraz rysunku planu. W rysunku planu korytarze ekologiczne znajdują najczęściej odzwierciedlenie jako strefa nałożona na przeznaczenie terenów o różnych funkcjach i różnym sposobie zagospodarowania, np. na tereny, które przeznaczone zostały pod uprawy rolne lub różnego rodzaju zieleń. Nie zawsze daje się uniknąć sytuacji, w której korytarz ekologiczny przebiega w całości poza terenami zabudowanymi. Zapisy planu miejscowego dotyczące wyznaczonych na rysunku planów korytarzy ekologicznych są często krótkie. Obejmują zalecenia dotyczące wprowadzania zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, zakazu budowy obiektów, ogrodzeń, ciągów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, jak również zmian pokrycia i ukształtowania terenu, tworzących bariery ekologiczne bez rozwiązań umożliwiających ich przekraczanie (otwory, przepusty).

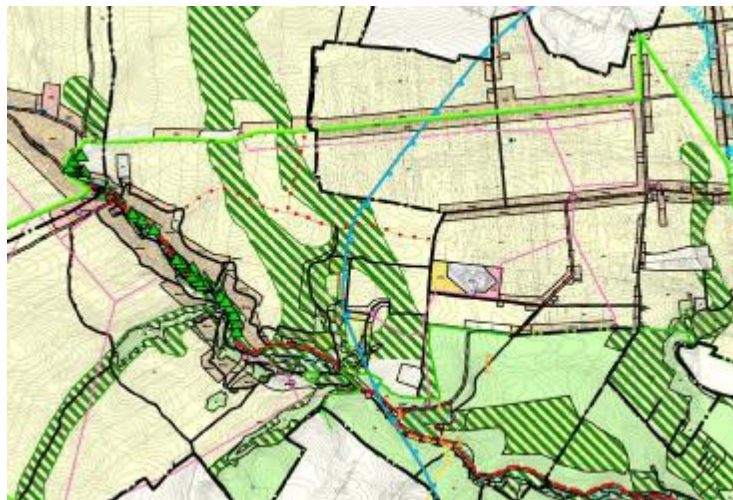
Narzuconie strefy z takimi ograniczeniami na tereny przeznaczone pod uprawy rolne lub różnego rodzaju „tereny zielone” pozwala na ochronę terenu przed zainwestowaniem. W sytuacji, gdy korytarz ekologiczny narzucony zostaje na tereny częściowo zabudowane lub przeznaczone pod zainwestowanie przesądzeniami planistycznymi z poprzednich planów miejscowych, których wycofanie grozi roszczeniami wobec gminy, dla ochrony tego korytarza formułowane są obowiązujące w tej strefie warunki dotyczące zabudowy. W efekcie utrzymuje się przeznaczenie terenów pod zainwestowanie, narzucając jednocześnie ograniczenia wynikające z obecności korytarza ekologicznego. Nawet, jeśli udaje się doprowadzić do sytuacji, w której przerwy w ciągach zabudowy zachowane zostają jako korytarze ekologiczne, to mogą być one utracone w kolejnych edycjach planu ze względu na brak wyraźnie sformułowanych podstaw w przepisach prawnych, lub mogą być one utracone w sytuacji unieważnienia planu i wydawania pozwoleń na budowę na podstawie decyzji o warunkach zabudowy.

- **Decyzje o warunkach zabudowy** są wydawane w przypadku braku planu miejscowego. Decyzja może być wydana po spełnieniu warunków określonych w ustawie, jeśli zamierzenie inwestycyjne jest zgodne z przepisami odrębnymi. W praktyce, jeśli spełnione są podstawowe warunki: tzw. sąsiedztwo, dostęp do drogi publicznej, zapewnienie o możliwości uzbrojenia terenu oraz teren nie wymaga zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, wydawane są decyzje o warunkach zabudowy również w przypadkach, kiedy zamierzenia inwestycyjne mają miejsce w korytarzu ekologicznym. Dlatego w wyniku wydawania kolejnych decyzji może nastąpić zawężenie lub całkowite zamknięcie korytarza.

Przedstawiony na ryc. 1 fragment planu jednej

z podkrakowskich gmin pokazuje sytuację, w której dla pewnych fragmentów udało się wprowadzić strefy korytarzy ekologicznych chroniące przerwy w ciągach zabudowy, dla innych fragmentów terenu – w tym obejmujących korytarz ekologiczny – rada gminy podjęła uchwałę o wyłączeniu z opracowania planu miejscowego, co skutkuje wydawaniem w tych miejscach decyzji o warunkach zabudowy i powoduje stopniowe zawężanie korytarza z powodu silnej presji osadniczej.

4. Podsumowanie i wnioski

Obecnie, mimo że korytarze ekologiczne są praktycznie uwzględniane na wszystkich szczeblach planowania przestrzennego, istnieją trzy główne przyczyny, które powodują, że ich pełna ochrona nie jest dostateczna.

Pierwsza to brak jednoznacznych przepisów prawnych dotyczących ochrony korytarzy ekologicznych, a dotyczy to ustawy o ochronie przyrody, Prawa ochrony środowiska, ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Istnieje więc konieczność wprowadzenia zmian w regulacjach prawnych dotyczących:

- doprecyzowania pojęcia korytarzy ekologicznych i zasad ich ochrony w ustawie o ochronie przyrody;
- bezpośredniego uwzględniania korytarzy ekologicznych w opracowaniach ekofizjograficznych oraz w prognozach oddziaływania na środowisko projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – wymagane jest więc wprowadzenie takich zapisów do aktów wykonawczych ustawy prawo ochrony środowiska;
- bezpośredniego odniesienia do korytarzy ekologicznych zapisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, dotyczących sposobu ich uwzględniania na wszystkich poziomach planowania przestrzennego, a szczególnie na poziomie lokalnym.

Pierwsze kroki w tym zakresie zostały już zrobione, bowiem problem braku bezpośrednich zapisów określających sposób ujmowania korytarzy ekologicznych oraz innych obszarów o znaczeniu przyrodniczym w planowaniu przestrzennym został zasygnalizowany w uchwalonym przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej dokumencie *Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010* (z 2003). W rozdziale *Ekologizacja planowania przestrzennego i użytkowania terenu* zawarte są bowiem zapisy o konieczności zmian w systemie planowania przestrzennego, doprowadzające do zawarcia w ustawie i przepisach wykonawczych jednoznacznych wymagań dotyczących imiennego uwzględniania w pracach nad planami zagospodarowania przestrzennego m.in. obszarów i obiektów objętych i przewidzianych do objęcia ochroną przyrody (w tym obszarów spełniających wymagania sieci Natura 2000), a także innych obszarów i obiektów o znaczeniu przyrodniczym (obszary podmokłe, obszary zalesień i zadrzewień, ostoje zwierzyny, *korytarze ekologiczne*).

Druga z przyczyn wynika z silnej presji osadniczej, w tym niejednokrotnie na tereny korytarzy ekologicznych, w powiązaniu z brakiem świadomości ekologicznej wśród indywidualnych inwestorów, społeczności lokalnych oraz reprezentującej je władzy. Istnieje więc konieczność systematycznego podnoszenia poziomu wiedzy ekologicznej w społeczeństwie.

Trzecia z przyczyn to brak merytorycznie udokumentowanego przebiegu korytarzy ekologicznych w skali lokalnej. Trzeba więc podjąć prace nad uszczegółowieniem opracowań dotyczących korytarzy ekologicznych, które mogłyby stanowić rzetelne oparcie dla ustaleń

dokumentów planistycznych. Tym samym warto powrócić do zaniechanego kilka lat temu programu opracowania przyrodniczej dokumentacji gmin. Jednostką główną w tym zakresie powinni być wojewódzcy konserwatorzy przyrody.

Literatura

1. *Korytarze ekologiczne w Małopolsce*, Kraków 2005.
2. *Plan ochrony parku krajobrazowego. Poradnik metodyczny*, Dyrekcja ZJKP w Krakowie, Kraków 1999.
3. *Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010*, MP z dnia 18 czerwca 2003 r.
4. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego*, Dz. U. 02.197.1667.
5. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych*, Dz. U. 02.155.1298.
6. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną* (Dz.U. 04.220.2237).
7. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, tekst jednolity*, Dz. U. 06.129.902.
8. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*, Dz. U. 04.92.880.
9. *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz. U. 03.80.717.
10. *Wojewódzki program ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski* Uchwała nr XXXVII/469/05 z dnia 3 października 2005 r., Małop. 05.661.4506.
11. *Zaktualizowana koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju*, 2005.
12. *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego*, Uchwała nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r., Małop. 04.296.3177.

Streszczenie

Oficjalna definicja korytarza ekologicznego zawarta jest w art. 5 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody, która korytarz ekologiczny określa jako *obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów*.

Utrzymanie korytarzy ekologicznych jest istotne, bowiem jest jednym z warunków zachowania równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, czyli jednego z aspektów realizacji rozwoju zrównoważonego. Utrzymanie tych powiązań jest jednak w wielu przypadkach zagrożone poprzez różnego rodzaju przeszkody – bariery ekologiczne.

Zadaniem planowania przestrzennego jest więc wyznaczenie i ochrona korytarzy ekologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego poprzez określanie ograniczeń w ich zagospodarowaniu i użytkowaniu, wskazywanie miejsc i sposobów przejść przez istniejące bariery ekologiczne, unikanie tworzenia nowych barier. Jeżeli wprowadzanie takich ograniczeń ma być skuteczne, musi się opierać na mocnych podstawach prawnych.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym jest ustawa o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Ustawa... 2003). W ustawie tej brak jest jednak bezpośrednich odniesień do sposobu uwzględniania korytarzy ekologicznych. Istniejące zapisy można jedynie pośrednio interpretować pod ich kątem. Odniesienia pośrednie znajdują się również w dwóch rozporządzeniach wykonawczych ustawy *Prawo ochrony środowiska* (Ustawa...2001) dotyczących opracowań wykony-

wanych obligatoryjnie dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Pierwsze dotyczy opracowań ekofizjograficznych, drugie warunków, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Pomimo braku bezpośrednich odniesień do korytarzy ekologicznych w regulacjach prawnych, są one praktycznie uwzględniane na wszystkich szczeblach planowania przestrzennego, ale istnieją trzy główne przyczyny tego, że ich pełna ochrona nie jest dostateczna. Są to: brak jednoznacznych przepisów prawnych dotyczących ochrony korytarzy ekologicznych, silna presja osadnicza, w tym niejednokrotnie na tereny korytarzy ekologicznych, brak merytorycznie udokumentowanego przebiegu korytarzy ekologicznych w skali lokalnej.

ECOLOGICAL CORRIDORS IN SPATIAL PLANNING

Abstract. To allow for migration of plants and animals between various distant ecosystems, it is necessary to keep ecological corridors between them. An important role in that area is played by spatial planning, especially at the local level at which the spatial shaping methods are directly regulated.

Key Words: ecological corridor, spatial planning

Mgr inż. arch. Agnieszka Rozenau-Rybowicz
Instytut Rozwoju Miast, Kraków
Dr Maria Baranowska-Janota
Instytut Rozwoju Miast, Kraków